

1

"גדי"

"לא תבשלגדי בחלב אמו" <
האם "גדי" האמור בפסוק כולל את כל חלקי הגדי, גם החלקים שאינם בשר? ומה עם חלקי הגדי שאינם כשרים? האם הוא כולל בהמות שאינן גדיים? אם כן, האם הוא כולל גם בהמות שאינם כשרות? האם הוא כולל חיות, שאינן בהמות? עופות, שאין לאמן חלב ולא שייך לדבר על "חלב אמו"? אגב זה, אם העוף בשרי, וביצתה פרווה, מאיזה שלב של התפתחות הביצה היא כבר לא נחשבת חלק מהעוף? מה עם דגים? והאם צריך להחמיר לא לאכול דגים עם גבינה?

- 1 "גדי".....
1 בשר לא כשר.....
1 חלקי הבהמה האסורים, ונבלה >
2 איסור הנאה בבשר לא כשר של בהמה כשרה >
3 בהמות שאינן כשרות כלל, ומניין שעוד בהמות ולא רק גדיים? >
4 מהם חלקי הבהמה הכלולים באיסור?.....
4 עופות וחיות.....
8 האם התרנגולת היא גם הביצה?.....
6 איסור בישול והנאה בבשר וחלב האסור מדרבנן.....
6 שיטת הרמב"ם בבישול >
7 הנאה >
10 דגים וחגבים.....

בשר לא כשר

> חלקי הבהמה האסורים, ונבלה

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קיג עמוד ב

אמר שמואל: גדי - לרבות את החלב, גדי - לרבות את המתה, גדי - לרבות את השליל, גדי - להוציא את הדם, גדי - להוציא את השליא, גדי - להוציא את הטמאה;

(הגמרא שם מסבירה איך הגענו מאיזכור "גדי" שלוש פעמים לכל-כך הרבה ריבויים ומיעוטים, המעוניין יעיין שם)

איתמר, המבשל חלב בחלב, רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: לוקה, וחד אמר: אינו לוקה;

1. לימא בהא קמיפלגי, דמייד לוקה קסבר: איסור חל על איסור, ומאן דאמר אינו לוקה, קסבר: אין איסור חל על איסור!

2. לא, דכ"ע אין איסור חל על איסור, אאכילה - דכ"ע לא פליגי דלא לקי, כי פליגי - אבשול, מייד לוקה - חד איסורא הוא, ומייד אינו לוקה - להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בישול, כיון דעל אכילה לא לקי - אבישול נמי לא לקי.

2

3. ואיכא דאמרי: אבישול - כולי עלמא לא פליגי דלקי, כי פליגי - אאכילה, מאן דאמר אינו לוקה - דהא אין איסור חל על איסור, ומאן דאמר לוקה - להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בישול, כיון דאבישול לקי - אאכילה נמי לקי;
4. ואיבעית אימא: מר אמר חדא ומר אמר חדא, ולא פליגי.
- הגמרא הציעה 4 אפשרויות לביאור המחלוקת –
1. חלקו האם איסור חל על איסור(דבר שכבר אסור, האם יכולים לחול עליו עוד איסורים).
 2. ברור שלא לוקים על אכילה, חלקו האם לוקים על בישול שלא ילקו על אכילת המוצר המבושל¹.
 3. ברור שלוקים על בישול, השאלה היא האם לוקים על אכילה.
 4. אין מחלוקת – לוקים על בישול, ולא על אכילה.
- להרחבה בעניין איסור חל על איסור בהקשר זה עיינו שם בסוגיה. את המושג עצמו נסביר כאן – האם ניתן לעבור על יותר מאיסור אחד באותו המעשה, לדוגמא – באותה אכילה? ההלכה היא, שאם החפץ כבר אסור, איסור אחר לא יחול עליו, אא"כ האיסור החדש מחדש בו משהו שלא היה בו קודם.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ו

....או שבשל דם בחלב פטור ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב, אבל המבשל בשר מתה או חֶלֶב וכיוצא בהן בחלב לוקה על בשולו ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב, שאין איסור בשר בחלב חל על איסור נבילה או איסור חֶלֶב, שאין כאן לא איסור כולל ולא איסור מוסיף ולא איסור בת אחת.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף ו

בישל דם בחלב, פטור, ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב.

אגב – חז"ל התייחסו לכבד כדם. האם המיעוט "גדי – ולא דם" יכול למעט כבד? ראו פתחי תשובה בדף הרחבות

➤ **איסור הנאה בבשר לא כשר של בהמה כשרה**

הרמב"ם כתב שבישול נבלה או חלב בחלב הוא אסור, אך אין לוקים על אכילתו משום בשר בחלב. האם יש בו איסור הנאה? הרמב"ם עונה על זה תוך כדי הסבר למה אין כאן איסור מוסיף.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת כריתות פרק ג משנה ד

ויש בדברינן אלה נקודה נפלאה נעיר עליה, לפי שהיא מפתח לעניינים אחרים נוסף למה שיש בה מדיוק העיון, והיא, מן הידוע שבשר בחלב אסור בהנאה, והחֶלֶב דרך משל מותר בהנאה, ואם בשל החֶלֶב בחלב מה טעם לא יחול אסור בשר בחלב על אסור חֶלֶב, והוא הדין בנבלה, בהיותו אסור מוסיף כמו שאמרנו כאן בחֶלֶב הקדשים וחייבנו על אכילתו מעילה מחמת שנוסף בו אסור הנאה, והתשובה לכך שבשר בחלב לא נאסר בהנאה אלא מחמת שאסר הכתוב אכילתו לפי הכלל שבארנו שכל שנאסר באכילה נאסר ליהנות בו עד שיפרוט לך הכתוב, ואין בו פסוק האוסר אכילתו ופסוק האוסר ליהנות בו, אלא שני הדברים יחד הם אסור בשר בחלב, וכיון שאמרנו אין אסור חל על אסור ולפיכך לא יחול אסור בשר בחלב על אסור נבלה הרי לא יהא אסור בהנאה אלא יהא מותר בהנאה והאוכלו לוקה משום נבלה, וירד אסור בשר בחלב לגמרי לפי שלא חל

¹ מזכיר אולי את הכסף משנה שראינו לפני שבועיים?

הלחם משנה, משום מה, תירץ אחרת...

לחם משנה הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ו

וא"ת הא איכא איסור מוסיף דנתוסף בו איסור הנאה דכיון דבשלו בחלב איתסר אפילו בהנאה. והתוס' בפרק גיד הנשה (דף ק"ה) הרגישו קושיא זו במאי דפריך בגמרא וסבר שמואל אחע"א דמאי פריך נימא דשאני הכא דהוי איסור מוסיף דאיכא איסור הנאה דבשר בחלב וכדכתיבנא ותירצו דאיסור הנאה לא הוי איסור מוסיף אלא איסור חמור בעלמא. אבל רבינו לא ס"ל הכי דהא כתב בסוף פ"ד מהלכות אלו ולמה חל כאן איסור וכו' הקדישה נאסר חלבה בהנאה ומתוך שנוסף בה איסור הנאה נוסף בה איסור קדשים הרי דקרי ליה מוסיף. וי"ל דהכא באיסור הנאה ליכא לאו כדכתיבנא לעיל ולא לקי עליה אלא איסורא בעלמא כיון דאפקיה רחמנא באם אינו ענין וא"כ לא אמרינן מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה נוסף עליו איסור אכילה דבשר בחלב דהוי לאו גמור ואיכא מלקות. וסובר רבינו דאין לנו להביא באיסור מוסיף אלא איסור אחר דומיא דאיסור הנוסף אבל הכא שהוא חמור הרבה ממנו לא וכיון דבאיסור הנוסף ליכא מלקות והוא קל לא מיייתנן לאיסור אכילה דבשר בחלב. ודוחק:

פתחי תשובה יורה דעה סימן פז ס"ק ו

(ו) טמאה - ע"י בדגמ"ר שכי' וז"ל ובשר נבילה וכן חלב אסור לבשל בחלב מן התורה ולוקה על בישולו אבל באכילה אין בו איסור בב"ח וכ"ז מבואר ברמב"ם פ"ט ממ"א דין ו' ואמנם אם הוא אסור בהנאה אינו מבואר שם אבל בפ"י המשניות פ"ג דכריתות מבואר שאינו אסור בהנאה ואף שלדברי התוס' בחולין ק"א בד"ה איסור כולל שכתבו שאיסור הנאה לא מיקרי איסור מוסיף אין הכרח לדברי הרמב"ם שם מ"מ לא מצינו להתוס' בפ"י שיחלקו על דינו של הרמב"ם שהיכא שאינו אסור באכילה משום בב"ח אינו אסור בהנאה ולכן הסומך ע"ז במקום הפסד לא יפסיד עכ"ל וע"י פמ"ג בפתיחה שכתב דנקטינן דאסור בהנאה מן התורה ע"ש. (וע"י בתשובת ח"ס סי' צ"ב שנשאל ג"כ על ענין זה והביא דברי הגאון מעיל צדקה בספר כנפי יונה ר"ס פ"ז בעובדא שהאומנים עירבו חמאה בחלב לעשות מהם נרות כי היה החלב ביוקר ופשיט ליה לאוסרו בהנאה והגם כי מטעם תרבה י"ל לפי דנרות של חלב אינם עשויין מחלב הכליות והקרוב לבד דמערבים בהם כמה מיני חלבים וקרומים שאין בהם כרת וא"כ שפיר איכא בב"ח משום תערובת דהני חלבים אך עכ"פ משום נבילה איכא דהא רוב בהמות של עובדי כוכבים אינם נשחטים ואפ"ה אסרו הגאון בהנאה ע"כ דס"ל אע"ג דאיסור אכילה ליכא מ"מ איסור הנאה איכא. והאריך בזה ומסיק דודאי המורה ובא כהגאון דגמ"ר אין מזחיחים אותו אבל אי קמי דידי אתי אני אוסר כהגאון כנפי יונה הנ"ל וכן משמע בהרבה גדולי האחרונים. ואפ"י להדגמ"ר הוא לא מייירי מהנאת הדליק' אבל נר קרוזי"ל להדליקו בידיים יש לחוש למבשל בב"ח שהטפה שסביבות השלהבת מתבשלת ואף דלענין שבת לא חשיב בישול ככה"ג אך לענין בב"ח אפשר דהוי בישול.):

בסוף הדברים החת"ס הכניס את הנושא שלמדנו בפעם הקודמת – האם הדלקת נר כזה נקראת בישול?

הרחבה נוספת באיסור ההנאה – בדף הרחבות – הפרי מגדים שהוזכר כאן, ותשובה מהמנחת יצחק השלמת התמונה תתקבל בהמשך, בשאלה האם יש איסור בישול/הנאה בעוף בחלב וכדו'.

➤ בהמות שאינן כשרות כלל, ומניין שעוד בהמות ולא רק גדיים?

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קיג עמוד א

משנה – בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה - אסור לבשל ואסור בהנאה, בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה - מותר לבשל ומותר בהנאה.

גמ'. מנא הני מילי? א"ר אלעזר, אמר קרא: +בראשית ל"ח+ וישלח יהודה את גדי העזים כאן - גדי עזים, הא כל מקום שנאמר גדי סתם - אפילו פרה ורחל במשמע; ולילף מיניה! כתיב קרא אחרינא: +בראשית כ"ז+ ואת עורות גדיי העזים, כאן גדיי העזים, הא כל מקום שנאמר גדי סתם - אפילו פרה ורחל במשמע: ולילף מיניה! הווי להו שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדן: הניחא למ"ד אין מלמדן, אלא למ"ד מלמדן, מאי איכא למימר? תרי מיעוטי כתיבי עזים העזים.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ג

אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו, וגדי הוא כולל ולד השור ולד השה ולד העז עד שיפרוט ויאמר גדי עזים ולא נאמר גדי בחלב אמו אלא שדיבר הכתוב בהווה, אבל בשר בהמה טהורה (שבשלו) בחלב בהמה טמאה, או בשר בהמה טמאה (שבשלו) בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותרת בהנייה ואין חייבין על אכילתו משום בשר בחלב.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף ב

גדי, לאו דוקא, דהוא הדין שור, שה ועז. ולא שנא בחלב אם, ולא שנא בחלב אחרת, אלא שדבר הכתוב בהווה.
סעיף ג

אינו נוהג אלא בבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, אבל בשר טהורה בחלב טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה, מותרים בבישול ובהנאה.

האם בכל זאת יש איסור של מראית עין בבשר אסור בחלב? בזה כבר עסקנו בשיעור של הרב אהרן.

מהם חלקי הבהמה הכלולים באיסור?

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קיג עמוד ב

אמר שמואל: גדי - לרבות את החלב, גדי - לרבות את המתה, גדי - לרבות את השליל, גדי - להוציא את הדם, גדי - להוציא את השליא, גדי - להוציא את הטמאה; בחלב אמו - ולא בחלב זכר, בחלב אמו - ולא בחלב שחוטה, בחלב אמו - ולא בחלב טמאה.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ז

המבשל שליל בחלב חייב וכן האוכלו, אבל המבשל שליא או עור וגידין ועצמות ועיקרי קרניים וטלפים הרכים בחלב פטור, וכן האוכלן פטור.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף ז

המבשל שליל בחלב, חייב. וכן האוכלו. אבל המבשל שליא, או עור וגידים ועצמות ועיקרי קרניים וטלפים הרכים, פטור. וכן האוכלם, פטור.

האם זה שהקרניים וכו' אינם בשריים נובע מזה שהם לא בשר, או מזה שהם לא אכילים? נפקא מינה תהיה אם נכין אותם לאכילה, האם הם יהפכו לבשריים? הרחבה בעניין זה באגרות משה בדף הרחבות

עופות וחיות

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קיג עמוד א

ר"ע אומר: חיה ועוף אינם מן התורה, שנאמר +שמות כ"ג+ לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים, פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה. רבי יוסי הגלילי אומר: נאמר +דברים י"ד+ לא תאכלו כל נבלה, ונאמר לא תבשל גדי בחלב אמו, את שאסור משום נבלה - אסור לבשל בחלב, עוף שאסור משום נבלה, יכול יהא אסור לבשל בחלב - ת"ל: בחלב אמו - יצא עוף שאין לו חלב אם.

(שימו לב להבדל בסברות - למה למעט עוף? האם יש לכם סברא למה למעט בהמה?)

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קטז עמוד א

רבי יוסי הגלילי אומר: נאמר לא תאכלו. מאי איכא בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא! איכא בינייהו חיה, רבי יוסי הגלילי סבר: חיה דאורייתא, ור' עקיבא סבר: חיה דרבנן; איבעית אימא: עוף איכא בינייהו, ר' עקיבא סבר: חיה ועוף אינן מן התורה - הא מדרבנן אסירי, ור' יוסי הגלילי סבר: עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסיר; תניא נמי הכי: במקומו של רבי אליעזר היו כורתין עצים, לעשות פחמין לעשות ברזל. במקומו של רבי יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב. לוי איקלע לבי יוסף רישבא, אייתו לקמיה רישא דטיוסא בחלבא, ולא אמר להו ולא מידי, כי אתא לקמיה דרבי, אמר ליה: אמאי לא תשמתינהו? אמר ליה: אתריה דרבי יהודה בן בתירא הוא, ואמינא, דרש להו כרבי יוסי הגלילי דאמר יצא עוף שאין לו חלב אם.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ד

וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה, ואסור באכילה מדברי סופרים כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי איסור בשר בחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב.

ההלכה הבאה ברמב"ם היא מעניינת כשלעצמה. ברם לענייננו החשוב הוא רק השורה המסומנת, שעומדת בסתירה להלכה הקודמת.

רמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה ט

הואיל ויש לבית דין לגזור ולאסור דבר המותר ויעמוד איסורו לדורות וכן יש להן להתיר איסורי תורה לפי שעה מהו זה שהזהירה תורה לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו, שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרוע מהן ולקבוע הדבר לעולם בדבר שהוא מן התורה בין בתורה שבכתב בין בתורה שבעל פה, כיצד הרי כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו מפי השמועה למדו שזה הכתוב אסר לבשל ולאכול בשר בחלב, בין בשר בהמה בין בשר חיה אבל בשר העוף מותר בחלב מן התורה, אם יבוא בית דין ויתיר בשר חיה בחלב הרי זה גורע, ואם יאסור בשר העוף ויאמר שהוא בכלל הגדי והוא אסור מן התורה הרי זה מוסיף, אבל אם אמר בשר העוף מותר מן התורה ואנו נאסור אותו ונודיע לעם שהוא גזרה שלא יבא מן הדבר חובה ויאמרו העוף מותר מפני שלא נתפרש כך החיה מותרת שהרי לא נתפרשה, ויבא אחר לומר אף בשר בהמה מותרת חוץ מן העז, ויבא אחר לומר אף בשר העז מותר בחלב פרה או הכבשה שלא נאמר אלא אמו שהיא מינו, ויבא אחר לומר אף בחלב העז שאינה אמו מותר שלא נאמר אלא אמו, לפיכך נאסור כל בשר בחלב אפילו בשר עוף, אין זה מוסיף אלא עושה סייג לתורה וכן כל כיוצא בזה. +/השגת הראב"ד/7/ הואיל ויש לב"ד לגזור ולאסור וכו'. א"ל כל אלה ישא רוח שקל דבר שגזרו עליו ואסרוהו לסייג ולמשמרת של תורה אין צו משום לא תוסיף אפילו קבעוהו לדורות ועשאוהו כשל תורה וסמכוהו למקרא כלאשכחון כזמה דוכתי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ואם גרע לפי כורך שעה כגון אלויה זה הכתוב אף זה דבר תורה הוא עת לעשות לה' הפכו תורתך, ולא תמלא איסור מוסיף אלא צמזמת עשה כגון לולב ותפילין וליית וכיוצא בהן זין לשעה זין לדורות זין שקבעה דבר תורה זין שלא קבעה. +

רוב הפרשנים אמרו שמה שכתוב במאכלות אסורות עיקר, מכיוון ששם מקומו. וא"כ יוצא שחיה בחלב הוא דרבנן. אך הלח"מ בשם גדול אחד הסביר את כוונת הרמב"ם אחרת, ויוצא שבשר חיה בחלב דאורייתא. כדאי לראות את דבריו – בדף ההרחבות

איסור בישול והנאה בבשר וחלב האסור מדרבנן

האם מותר לבשל או למכור עוף בחלב? האם מותר לעשן בשר עם חלב(שלמדנו שאינו אסור מדרבנן) ולמכרו?

➤ שיטת הרמב"ם בבישול

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קג עמוד ב
/מתני'. כל הבשר אסור לבשל בחלב - חוץ מבשר דגים וחגבים.
גמרא – הא עוף - אסור מדאורייתא, כמאן - דלא כרבי עקיבא, דאי רבי עקיבא, האמר: חיה ועוף אינו מן התורה.... רב אשי אמר: כולה ר"ע היא, והכי קאמר: כל הבשר אסור לבשל בחלב, מהן מדברי תורה, ומהן מדברי סופרים, חוץ מבשר דגים וחגבים - שאינם לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.
מהגמרא משמע שבשר בחלב שאיסורו דרבנן – אסור גם לבשל, ולא רק לאכול.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ד

וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה, ואסור באכילה מדברי סופרים כדי שלא יפגעו העם ויבואו לידי איסור בשר בחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב.

מלשון הרמב"ם משמע שבשר בחלב שאיסורו דרבנן – אסור באכילה בלבד, ולא בהנאה < לכאורה נגד הגמרא

שם הלכה ו

המבשל בשר במי חלב או בחלב מתה או בחלב זכר או שבשל דם בחלב פטור ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב.

האם נכון לדייק מהלשון "פטור", שכוונתו שפטור אבל אסור, זאת אומרת שיש איסור דרבנן לבשל בדברים שאיסורם דרבנן?
האחרונים מיישבים את דברי הרמב"ם שיתאימו לדברי הגמרא באופנים שונים –

מגיד משנה הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ד

וכן בשר וכו'. במשנה תחלת הפרק (דף ק"ג:): כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים ובגמ' כמאן דלא כר' עקיבא דאי ר' עקיבא הא אמר חיה ועוף אינו מן התורה ותירץ רב אשי ה"ק כל הבשר אסור לבשל בחלב מהן מדברי תורה ומהן מדברי סופרים חוץ מבשר דגים וחגבים שאינן לא מדברי תורה ולא מד"ס ומפרש רבינו דהאי לבשל – לאכול הוא ולישנא דקרא דנקט דאי בבישול בלא אכילה לא נאסרו חיה ועוף אפילו מדבריהם, שלא אסרו אותם אלא באכילה בלבד, מפני אכילת בשר בהמה המצוי, אבל בבישול והנאה לא נאסרו, ולא יפו כחם מבשר בהמה טהורה עם חלב טמאה שמתרין בבישול ובהנאה כנזכר למעלה אלמא לא גזרו בישול והנאה אטו בישול והנאה ואין הגזירה אלא על אכילה בלבד, ואע"פ שיש לדחות דשאני התם שיש אחד מהם כבר אסור באכילה ואין לחוש שמא יאכלם אבל בחיה ועוף בחלב שכל אחד בפני עצמו היתר גזרו על הבישול ועל ההנאה שמא יבא לידי איסור אכילה.... זהו דעת רבינו שלא נאסרו אלא באכילה בלבד:

האור-שמח דווקא מחלק כמו שהמגיד מציע -

אור שמח הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ו

שטחיות לשון רבינו מוכח דעל כל אלה איכא איסורא גם בבישול, ולא דמי לבשר עוף בחלב או לחלב טמאה, משום דממינים מותרים הם, דאיכא בהו לאו דבישול.

➤ **הנאה**

רמ"א בשולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף א
כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה, מותר בהנאה.

ב"ח יורה דעה סימן פז

(הב"ח מביא באריכות את הגמרא, הרמב"ם, והמגיד משנה, וממשיך –)

והשתא מוכח להדיא דלרבי עקיבא נמי איכא איסור בשר בחלב בחיה ועוף מדרבנן בין בבישול בין בהנאה וכדפרישית ודברי הרמב"ם נמי מכוונים ע"פ דרך זה שהרי כתב (מאכ"א פ"ט ה"ג) אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה וכו' אבל בשר בהמה טהורה שבשלו בחלב בהמה טמאה או בשר בהמה טמאה שבשלו בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותר בהנייה ואין חייבין על אכילתו משום בשר בחלב מבואר להדיא שלא אמר דמותר לבשל ומותר בהנייה אלא מן התורה וכדמסיים ואין חייבין על אכילתו משום בשר בחלב ומהא דכתב אח"כ (ה"ד) וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה מוכח להדיא דלענין איסורא דמן התורה קאמר ולהכי קאמר דמאחר דאינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה מן התורה והשתא ודאי משמע דלמאי דכתב אח"כ ואסור באכילה מדברי סופרים וכו' הוא הדין דאסור לבשלו ואסור בהנאה מדברי סופרים דאיסור בישול והנאה נמשך אחר איסור אכילה כדמוכח להדיא ממאי דכתב וכן בשר חיה ועוף וכו' אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה דממילא משמע דלמאי דכתב אח"כ דאסור באכילה מדברי סופרים הוא הדין נמי דאסור בבישול ובהנאה מדברי סופרים ומה שלא כתב בפירוש דאסור מדברי סופרים היינו לפי שלא נתבאר בתלמוד בפירוש וזה דרכו שסותם דבריו כלשון הגמרא ומאחר דפשטא דסוגיא משמע דלא שרי מדרבנן בישול והנאה אלא בשר דגים וחגבים למה לנו להקל

הים של שלמה מרחיב את הדיון לבישול שאינו בישול של התורה, וממילא איסורו מדרבנן, ומשווה לנידונו

ים של שלמה מסכת חולין פרק ח סימן ק

וכתב בא"ז יש להסתפק, בשר בחלב שאסרו חכמים, כגון ששהה בצונן יותר מיום אחד או ע"י מליחה, אסרוהו בהנאה, אם לאו, והמתיר בהנאה אין מוחין בידו, כל כמה דלא אשכחן ראייה לאיסורא, כ"כ המרדכי (ע"ז סימן תתכ"ח), והרמב"ם (המ"א פ"ט ה"ד) כתב להדיא דשרי בהנאה ובבישול, כל אותן שהן דרבנן, ולא נהירא, דלא מציינו שחלקו חכמים בדבריהם כי אם בין נסך, שאסרו איזה נגיעה בשתייה, ואיזו נגיעה בהנאה, כפי אשר נמנו עליו בתחלה, וקבעו כן איסורא, אבל בשאר איסורא דרבנן אין לחלק, ומשום הכי לא מחלקינן באיסור חמץ בין דאורייתא ודרבנן, ועוד, מאחר דבשאר דוכתינן חשבינן שרייה כבישול, וכן מליחה, אלא דגזירת הכתוב הוא דגבי בשר בחלב שרי, משום דדרך בישול אסרה תורה, ואפ"ה אסרו רבנן, ולא חילקו בין בשר בחלב לשאר איסורים, וא"כ חוזר לדוכתא, והוי כאלו נתבשל, ואסור בהנאה, אבל מ"מ אני מורה שמותר לבשל בשר בהמה טהורה בחלב של טמאה, או איפכא, וליהנות הימנו, שהרי לא גזרו עליו חכמים מידי, שכבר אסורה באכילה:

נראה שלמסקנה קיבל את ההו"א של המ"מ, כמו האור-שמח

ש"ך יורה דעה סימן פז סעיף קטן ב

כל בשר בחלב כו' מותר בהנאה - טור ואו"ה כלל ל' ד"ה וכן דעת המחבר בס"ג דבשר עוף בחלב שאינו אסור באכילה אלא מדרבנן מותר בהנאה אף מדרבנן וכן דעת הרא"ה בס' החינוך מצווה קי"ג וכן דעת הרמב"ם פ"ט מהמ"א ד"ד להדיא וכן ביאר דבריו בפ"י המשנה פכ"ה וכן פ"י הרב המגיד דעתו וכן הבין מהרש"ל פא"ט סי' ק'

ושאר אחרונים דעת הרמב"ם ולא כמ"ש הב"ח דדעת הרמב"ם דבשר עוף בחלב אסור בהנא' מדרבנן כמו שאסור באכילה מדרבנן (ומה שכתב דוחק לומר דהאי לבשל לאכול הוא כו' כבר השבתי עליו בספרי ע"ש) וכ"כ המרדכי פ' אין מעמידין והגהת אשר"י פ' בתרא דע"ז מא"ז דעל ידי כבוש או ע"י מליחה מותר בהנאה וכ"כ המתבר לקמן ס"ס צ"א והוא מדברי האגור שהביא בב"י שם ומהרש"ל שם חלק ע"ז ואין דבריו מוכרחים:

סיכום – איסור בישול/הנאה בנבלה או חלב בחלב, ובעוף בחלב או שרוי בחלב –

חלב או טרפה בחלב –

פשט הרמב"ם בפירוש המשניות – אין איסור הנאה בטרפה או חלב בחלב < וכ"פ למעשה דגמ"ר. פמ"ג הבין שיש איסור הנאה בטרפה או חלב בחלב < וכך פסק למעשה ח"ס, וכך נראה שהורה למעשה במנחת יצחק.

- עוף בחלב –

פשט משנה וגמרא שאסור לבשל, ומן הסתם גם להנות.

רמב"ם בפשט – מותר לבשל ולהנות < וכ"פ מ"מ, ש"ך,

ב"ח – אסור לבשל ולהנות.

האוי"ש והיש"ש חילקו להלכה את החילוק שהציע המ"מ – דברים שאסורים בלי קשר לאיסור בשר בחלב – אין סיבה לגזור בישול והנאה. אך בשר בחלב מדרבנן (עוף, שרייה, וכדו') – הבישול וההנאה נאסרו אף הם.

האם התרנגולת היא גם הביצה?

עוף נחשב בשרי, מדרבנן. ביצה נחשבת פרווה. באיזה שלב הביצה כבר אינה בשרית? (האם אתם יכולים לחשוב על נפקא-מינה נוספת לשאלה זו? אם לא, תראו בהמשך)

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ז עמוד א

השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות - מותרות לאכלן בחלב. רבי יעקב אומר: אם היו מעורות בגידין - אסורות.

רש"י מסכת ביצה דף ו עמוד ב

לאכלה בחלב - דהשתא הוה ביצה ולא בשר, אבל הנמצאת במעי אמה - אינה ביצה, ואסורה לאכלה בחלב. **ביצים גמורות** - ואפילו בלא קליפה לבנה, אלא שהחלמון לבדו גמור, ואף על פי שמעורה עדיין בגידין - שריא, כדלקמן מדפליג ר' יעקב עליה, ואמר: אם היו מעורות בגידין - אסורות.

תוספות מסכת ביצה דף ז עמוד א

ומצא בה ביצים גמורות וכו' ר' יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות - תימה כיון דגמורות כיצד היו מעורות ופירש הקונטרס דגמורות קאי אחלמון אבל לא נתקשה עדיין השפופרת מבחוץ רק הקרום על כן קאי רבי יעקב וקאמר אם היו מעורות ולפי הספרים דלא גרסי גמורות ניחא והכי גרסינן ומצא בה ביצים מותרות לאכלן בחלב רבי יעקב אומר כו'.

תוספות מתלבט בין האפשרויות – האם "גמור" של הביצה זו הקליפה, או החלמון? אם הכוונה היא לקליפה, לא ברור איך תהיה לו קליפה ועדיין תהיה מחוברת בגידין.

חידושי הרשב"א מסכת ביצה דף ז עמוד א

גופא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב רבי יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות. משמע דת"ק אף מעורות בגידין שרא וגמורות דקאמר שנגמר חלבון וחלמון שבה ונבדל החלבון מן החלמון.... ולענין פסק הלכה מסתברא דהלכה כת"ק דר' יעקב דרביים ניהו ואפילו מעורות בגידין כל שיש לה חלבון וחלמון. ואע"ג דלישנא בתרא ברייתא דאשכול של ביצים אתיא כר' יעקב אפ"ה לישנא קמא דייק טפי דאלו לישנא בתרא קא דחי ליה אביי וכיון דלישנא קמא לא אידחי ולא איפריך ולית ביה קושיא ולישנא בתרא אקשי עליה אביי לישנא קמא טפי דייק, ועוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל ובשר עוף בחלב דרבנן דלית ליה חלב אם.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ה

השוחט עוף ונמצא בו ביצים גמורות מותר לאכלן בחלב.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף ה

ביצים הנמצאים בעופות, אם הם גמורות דהיינו שיש להם חלבון וחלמון, אע"פ שהיא מעורה בגידים, הרי זו גמורה ומותר לאכלה בחלב. אבל אם אין לה אלא חלמון, אסור לבשלה בחלב. אבל אם אכלם בפני עצמם, מותר לאכול אחריהם גבינה או חלב.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות בהמה וחיה טהורה סימן פז סעיף ד

הכה תרנגולת על זנבה והפילה ביצתה קודם שנגמרה, מותרת, ואין כאן משום אבר מן החי. והוא שאינה מעורה בגידין.

לכאורה יש כאן סתירה – מתי הביצה נחשבת עצמאית – לפי הכתוב בסימן פ"ז, ברגע שנגמרו חלבון וחלמון. אך לפי סימן פ"ו, התנאי הוא שלא תהיה מעורה בגידים!

ט"ז על שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף ה

(ו) ומותר לאכלה בחלב -... ותירץ וז"ל דמ"ש לעיל שלא נגמרו היינו שלא נגמרו כל צרכן ואע"פ שיש להם חלמון וחלבון והיה ראוי לאוכלן בחלב אפ"י הן מעורות בגידין והטעם לפי שאין להם טעם בשר כלל אכן כשהכה עד שהפילה כל זמן שהם מעורים חשוב כבשר מן החי ולא בטעם תליא מילתא עכ"ל וכתב על זה שכל זה דוחק להלכה אלא כל זמן שמעורה בגידין חשוב כבשר לכל מילי כו' וכתב בשם מהר"א"י וכמדומה שנהגו הנשים איסור אפ"י אם הקליפה החיצונה קשה לגמרי וכו' ואין להחמיר בזה אלא לכתחלה אבל בדיעבד כל זמן שנגמרה הקליפה אפ"י בקרום לבן לחוד סגי ואין עליו דין בשר כלל עכ"ל:

ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף ה

ט אע"פ שהיא מעורה בגידין כו' - והא דמשמע לעיל סימן פ"ו ס"ד דבהכה תרנגולת על זנבה והטילה ביצים דאסורות משום אבר מן החי אם מעורות בגידין אע"פ שנגמרה בחלבון וחלמון אלמא כיון שמעורה חשיב כבשר התרנגולת, שאני הכא דלענין בשר בחלב דעוף שהוא מדרבנן הקילו אי נמי שאני הכא כיון דכל חד בפני עצמו שרי כן כתבו האחרונים וחלוק זה הוזכר בתוספות ופוסקים והרשב"א מכללם לחלק בין הא דביצת נבילה לעיל ס"י פ"ו ס"ג דאסור ובין הך דהכא. ונ"ל דבלאו הכי לא קשה מידי מהך דהכה תרנגולת על זנבה, דאע"ג דלא חשיב בשר, מ"מ אפילו חלב ממש הוה – אסור משום אבר מן החי, אי לאו דגלי לן קרא: ארץ זבת חלב ודבש (וכדלעיל ס"י פ"א ס"ק י"א) ואם כן, נהי דגלי לן קרא דחלב שרי, היינו משום דאינו מחובר בשום דבר ואינו פורש מן הבשר, אבל ביצים מעורות ומחוברות ודאי באיסורייהו קיימי ... ועוד כ' ר"ת דאפילו

ביצים ממש היו אסורות משום אבר מן החי, אי לאו דגלי לן קרא דשרי, ... וא"כ ודאי כשהן מעורות דלא גלי לן קרא, דאסירי משום אבר מן החי וזה ברור:

י אבל אם אין לה אלא חלמון כו' - משמע אע"פ שאינה מעורה דכל שלא נגמר אלא החלמון כגוף הבשר נינהו, כדכתב הרשב"א. ובספרי הארכתי בזה, והעליתי דלכתחלה אין לאכול בחלב אפילו אותן שנגמרו בחלמון וחלבון וקליפתן רכה עדיין אפילו אינן מעורות וכדעת רשב"ם והמרדכי והאגודה פ' קמא דביצה והשערים סי' ע"ו ואו"ה ומהרא"י בהגהת ש"ד, אבל בדיעבד אם נתבשלו עם חלב נראה דמותר. אבל אם הן מעורות – אפילו בדיעבד אסור, ... וכבר הוכחתי דהעיקר דגמורות היינו שנגמרו בחלמון וחלבון, דאם אותן שקליפתן רכה מעורות – אפילו דיעבד אסור, ואם אינן מעורות – מותר, אבל אותן הקטנים שלא נגמרו אלא בחלמון לבד, אפילו אינן מעורות – אסור אפילו דיעבד, דכגוף הבשר נינהו. וכ"פ בת"ח כלל ע' אלא שלא חילק שם בין מעורות או לאו ומשמע שם מדבריו דאותן שנגמרו בחלמון וחלבון אפילו מעורות מותר בדיעבד והעיקר כמ"ש ... מיהו נראה דאפילו לא נגמר אלא החלמון והן מעורות יש להקל במקום הפסד מרובה וכה"ג דכדאי הם רש"י ותוס' והרא"ש והטור ור' ירוחם לסמוך עליהם בכה"ג. גם נ"ל דלדעתם מעורות היינו אותן הקטנים שנגמרו בחלמון לבד המעורין ומחוברים בבשר השדרה ... וכל זה מדינא, אבל מהרא"י כתב וכמדומה שאין הנשים נוהגות היתר אפי' נגמרו לגמרי וגם הקליפה חיצונה קשה לגמרי ע"ש ונמשכו אחריו מהרש"ל והרב בת"ח שם במנהג זה. מיהו משמע מדברי מהרא"י ומדבריהם שם דאינו אלא חומר בעלמא והלכך במקום שאין מנהג אין לחוש לזה כלל והב"ח בקש למצוא טעם דהמנהג הוא דין ואין דבריו מוכרחים ע"ש:

יב אבל אם אכלן בפני עצמן - אפילו אם הם מעורים עדיין באשכול כן הוא בא"ח שם ומשמע שם אפילו לא נגמר אלא החלמון וגם הם מעורות באשכול מותר לאכול אחריהן גבינה או חלב ע"ש ופירוש מעורות באשכול פירש"י מחוברות בבשר השדרה:

פתחי תשובה על שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף ה

(יב) לבשלים - עבה"ט ועיין בשאילת יעבי"ץ ח"א סי' ק"ב / צ"ב/ שכתב דאף לפי המנהג דוקא בנמצאת במעי אמה אחר שחיטה אבל אם הטילה אותה בחייה כדרכה אפילו אם הקליפה רכה מותר לאכלה בחלב לכתחלה ע"ש:

דגים וחגבים

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קג עמוד ב

משנה. כל הבשר אסור לבשל בחלב - חוץ מבשר דגים וחגבים.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קד עמוד א

כל הבשר אסור לבשל בחלב, מהן מדברי תורה, ומהן מדברי סופרים, חוץ מבשר דגים וחגבים - שאינם לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה ה

דגים וחגבים מותר לאכול בחלב

בית יוסף יורה דעה סימן פז

וכתב הר"ן (לז ריש ע"א) דכיון דלבשן שרי משמע דלאכלן בחלב נמי שרי דאיסור בשר בחלב בלשון בישול אפקיה רחמנא וכן כתבו הרמב"ם (שם ה"ה) והרשב"א (תוה"א ב"ג ש"ד פה): דלאכלן בחלב נמי שרי ומכל מקום אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו שנתבאר בספר אורח חיים סימן קע"ג:

ש"ך יורה דעה סימן פז ס"ק ה

ה אבל דגים כו' - כתב העטרת זהב וז"ל ומ"מ אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו שנתבאר בא"ח סימן קע"ג עכ"ל ובאמת נמשך אחר הבי"י שכתב כן אבל הוא טעות כי לא נזכר שם אלא דדגים עם בשר אסור משום סכנה אבל בחלב לא שמענו ולא ראינו וכל יומא ויומא נהגינן הכי לבשל דגים בחלב ולאכול גם בד"מ השיג על הבי"י בזה וכן בספר באר שבע דף ק' ושאר אחרונים השיגו עליו בזה וגם בש"ס פרק כ"צ (דף ע"ו ע"ב) משמע בהדיא דלית ביה אפילו משום סכנה ע"ש והוא פשוט:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז

ובשר חיה ועוף, אפילו בחלב טהורה, מותר בבישול, ובהנאה; ואף באכילה אינו אסור, אלא מדרבנן. אבל דגים וחגבים, אין בהם איסור, אפילו מדרבנן.

האם לדעתכם השולחן ערוך (הוא-הוא הבית יוסף) החמיר למעשה בדגים בחלב? ראו תשובת יחוה דעת בהרחבות